

VOORINFORMATIE
VOOR HET
THEMATISCHE GEDEELTE
VAN DE LEDENVERGADERING
OP 14 MEI

Groep 1:

De zoete kook van het triviale verhaal of de bittere pil van het betere boek

Werken met fragmenten uit jeugdlektuur/literatuur, naar ideeën van Annerieke Freeman, Aafje Hartlief en Maria de Klein.

Achtergrondgedachten: voor kinderen is de beschikbare voorraad verhalende boeken één grote onbekende brij, waarin ze alleen de series herkennen (Kameleon, Arendsoog) en hooguit een paar Nederlandse schrijvers (Terlouw, Schmidt, Ter Haar). Een groot percentage 'betere' kinderboeken blijft dan ook, in een vrijwillige lees-situatie half- of ongelezen. Niet alleen zouden kinderen meer inzicht moeten krijgen in wat voor boeken er voorhanden zijn, ook zou hun begrip voor andersoortige boeken (dan ze gewend zijn) verruimd moeten worden. Pas als kinderen verschillende soorten/genres leren onderscheiden, kunnen ze tot een bewuste keuze komen en een eigen smaak ontwikkelen.

Het aanbieden van fragmenten uit kinderboeken, handelend over eenzelfde onderwerp, maar afkomstig uit verschillende typen boeken (triviaal en literair bijvoorbeeld) kan daarbij een hulpmiddel zijn.

In de ochtendzitting werken wij in groepen met drie fragmenten die handelen over agressie, met daarbij behorende opdrachten. In een gezamenlijke bespreking daarna kunnen de resultaten aan de orde komen en de bruikbaarheid van deze werkmethode. Indien gewenst kan toelichting gegeven worden met praktijkervaringen.

In de middagzitting wordt een groter aantal fragmenten rond éénzelfde thema aangeboden, afkomstig uit zeer verschillende boeken. In groepen of plenair (naar keuze) worden dan mogelijkheden voor de lespraktijk bekeken en uitgewerkt. Desgewenst kan besproken worden hoe en met welke criteria men zelf een fragmentenverzameling kan opbouwen.

Deze werkmethode wordt geschikt geacht voor (is althans tot nu toe gebruikt ten behoeve van) leerlingen van klas 4/5 basisonderwijs tot en met de tweede klas voortgezet onderwijs.

Groep 2:

Themagericht werken: een boek is het leven binnen de perken

Zelf boeken maken op het thema *groeien* met de ki-boekwik. De mensen die deze 'stroom' voorbereiden werken in kleuter-, basis- en voortgezet onderwijs. Op al deze schooltypes wordt het thema 'groeien' aan de orde gesteld. De gekozen werkvorm daarbij is 'boeken maken' en men kan daarbij denken aan grotere of kleinere boeken en boekjes, die individueel of in groepswork worden gemaakt, aan stripverhalen, posters, enzovoort. Als technieken komen in aanmerking bijvoorbeeld: tekenen, kleuren, schilderen, stempelen, collages maken, met alle materialen die op school voorhanden zijn.

We hopen een heleboel van deze werkstukken mee te nemen naar de bijeenkomst en wij nodigen de deelnemers aan deze groep graag uit hetzelfde te doen. Het thema 'groeien' biedt naar ons gevoel eindeloze mogelijkheden (ook al wil men juist aan 'de grenzen van de groei' gestalte geven) – op de kleuterscholen is het groeien van het kind een dankbaar gegeven; op de basisschool kan misschien de groei van de stad, van de welvaart, met alle milieuproblemen die daarmee samenhangen, in aanmerking komen, terwijl men in het voortgezet onderwijs zou kunnen denken aan het naar elkaar toe (of van elkaar vandaan) groeien van mensen. Het zijn maar een paar suggesties ...

De werkwijze op 14 mei hadden we ons als volgt voorgesteld:

's Ochtends is er eerst gelegenheid het materiaal te bekijken dat op de verschillende scholen gemaakt is en om misschien alvast wat te praten met de mensen die op die scholen werken.

Vervolgens kan er voor zover nodig nog een korte uitwisseling plaatsvinden, waarna de deelnemers gevraagd zal worden zelf – in groepen, individueel? – het thema 'groei' in een boek(je) vorm te geven. Wij zorgen voor allerlei materiaal, papier, karton, viltstiften, enzovoort, maar als u zelf leuke spullen hebt die hierbij gebruikt kunnen worden, mag u ze best meenemen. Wij zullen ook zorgen voor een hele stapel kinderboeken waaruit u eventueel ideeën kunt opdoen.

's Middags hebben we tijd om te praten over de werkstukken die we 's morgens hebben gemaakt en eventueel over andere zaken die ons dan na aan het hart liggen.

NB Als u op uw school een werkstuk 'groei' hebt gemaakt, kom dan op 14 mei zo vroeg mogelijk met uw spullen, dan kan alles ingepast worden in de tentoonstelling van de 'groei-boeken'.

In de middagpauze heeft u gelegenheid te neuzen in allerlei aanwezige informatiestands. Uitgenodigd zijn onder meer het NBLC (Nederlands Bibliotheek- en Lectoriumcentrum), de Werkgroep Kinder- en Jeugdlectuur Eindhoven, Pax Christi Vlaanderen, de Werkgroep Kinder- en Jeugdboeken van Man, Vrouw, Maatschappij. Wij hopen ook nog een half uurtje te kunnen vinden voor de mensen van de Werkgroep Eindhoven, die graag wat willen vertellen over hun activiteiten.

Groep 3:

Poëzie, plezierig en fijn, daar hoeft je echt geen dichter voor te zijn

Gedichten maken op school, onder leiding van Annelies Dekker.

Gedichten maken op school is een van de nieuwere activiteiten, die in het onderwijs langzaamaan veld gaan winnen.

nen. Dat is niet ten onrechte. Gedichten maken heeft namelijk zin. En wel om verschillende redenen:

- * voor een intensieve wijze van leven;
- * voor het ontwikkelen van een creatief denk- en gedragspatroon;
- * in het kader van het taalonderwijs.

Het eerste boek dat op de schoolpraktijk gerichte suggesties gaf was *Wishes, Lies and Dreams* van Kenneth Koch (New York 1970). In Nederland zijn sinds 1975 enige boeken verschenen over gedichten maken: *Poëzie als kinderspel* van Fred Portegies Zwart (Amsterdam 1975) en *Gedichten maken op school* van A. Dekkers, P. Dekkers en H. Rutting (Den Bosch 1976).

Gedichten maken is een vorm van creatief taalonderwijs, waarbij het eindproduct een gedicht is. Dat bij dit soort onderwijs een specifieke 'aanpak' nodig is, weten we uit het eerste War-boek van Paul Dijkstra e.a. *Creatief taalonderwijs* (Purmerend 1973).

Op deze manier kunnen we zelf bezig zijn tijdens de groepsbijeenkomst. En waarschijnlijk zullen we er ook over praten.

De bestuursvergaderingen
in november, december, januari en februari

De belangrijkste zaken waarmee het bestuur zich in deze periode heeft beziggehouden, zijn:

1 Bestuursuitbreiding

Annelies Bakker is als nieuw bestuurslid speciaal belast met de zorg voor de lbo-werkgroepen. Inmiddels heeft ook Johan Eimers zich bereid verklaard deel van het bestuur uit te maken. Hij zal het contact met de *Moer*-redactie onderhouden.

Verder zijn wij nog zoekende. Suggesties of aanbiedingen zijn welkom.

2 Herdruk Creatief taalonderwijs

De tweede druk van *Creatief taalonderwijs* is uitverkocht. Bij een andere uitgeverij zal een herziene derde druk uitkomen. Zodra we hier meer van weten stellen we u op de hoogte.

3 Organisatie ledenvergaderingen en kaderdag

De thematische najaarsledenvergadering over het werken met beeld en geluid en de kaderdag over het kleuter- en lager onderwijs zijn inmiddels verleden tijd. De voorbereidingen voor de voorjaarsledenvergadering over kinder- en jeugdboeken zijn in volle gang.

4 Commissie Modernisering Moedertaalonderwijs

Zie de bijdrage van Truus van den Heuvel in deze VON-info.

5 Contact met Levende Talen

Het bestuur bezint zich momenteel op de wijze waarop in de toekomst het contact met de sectie Nederlands van de Vereniging voor Leraren in Levende Talen moet worden onderhouden.

6 Herziening bestuursstructuur

Wij zijn in druk overleg over de bestuursstructuur van de VON. De huidige levert ons teveel problemen op: bestuursleden raken overbelast, in sommige gevallen kunnen we niet slagvaardig genoeg optreden, de bestuursstructuur lijkt niet meer te passen bij een vereniging met een dergelijke omvang. Zodra we hierover vaster omlijnde ideeën hebben, krijgt u er meer over te horen.

7 Beleidsnota 1978-1979

We zijn begonnen met de voorbereidingen voor de nieuwe beleidsnota. Er vinden eerst een aantal gespreksronden binnen het bestuur plaats. In de augustus-aflevering van *Moer* publiceren wij onze versie, zodat iedereen ruim de tijd heeft zich voor te bereiden op de najaarsledenvergadering, waar deze beleidsnota aan de orde komt.

Verslag kaderdag

Op zaterdag 22 januari 1977 heeft de VON haar jaarlijkse openbare kaderdag gehouden. Het doel van zo'n dag is dat het bestuur samen met de actieve groepen binnen de vereniging (*Moer*-redactie, congrescommissie, regionale groepen, kwikgroepen, enz.) nagaat hoe een bepaald onderdeel van de tweejaarlijkse beleidsnota het beste geconcretiseerd kan worden. Dit keer stond de integratie kleuteronderwijs/lager onderwijs centraal.

Het ochtendgedeelte had een informatief karakter. Eerst werden de uitgangspunten voor de nieuwe basisschool nog eens toegelicht door Sjoerd de Witt, lid van de innovatiecommissie 'basisschool', die op deze kaderdag overigens als privé-persoon aanwezig was. Daarna vertelden achtereenvolgens Trudy van 't Riet, Marianne Bookelmann, Carla Geerlings en Ineke Twigt over de ervaringen die ze hadden opgedaan bij hun pogingen deze integratie tot stand te brengen. Afhankelijk van de omstandigheden was hun veel of weinig gelukt.

's Middags discussieerde een forum (en de overige aanwezigen) naar aanleiding van een vijftal stellingen, die alle vijf mogelijke actiepunten voor de VON waren. Het was de bedoeling dat bepaald werd wat de meest zinvolle was. Tenslotte werd voor het volgende gekozen:

- * De VON zal een analyse maken van wat iemand bij zijn pogingen tot een

vernieuwing van zijn (basis)onderwijs te komen zoals aan belemmeringen kan ondervinden.

* In aansluiting hierop zal nagegaan worden hoe iemand desondanks de mogelijkheden kan scheppen om wel verbeteringen in zijn onderwijs aan te brengen.

* Tenslotte zal de VON bevorderen dat degenen die met dit soort pogingen bezig zijn, hun ervaringen kunnen uitwisselen.

Dit zal een taak worden voor de werkgroep ko/lo die binnen de VON bestaat. Belangstellenden hiervoor kunnen contact opnemen met **Ellen Loos, Abraham Kuiperweg 35, Dordrecht, tel. 078 - 70927**. Via haar kan men ook een uitvoeriger verslag van deze dag toegestuurd krijgen.

VON-reactie op de Contourennota

Op de voorjaarsledenvergadering 1976 is een commissie ingesteld om namens de VON een commentaar te schrijven op de *Contourennota*. Deze commissie bestond uit Koos Hennephof, Truus van den Heuvel en Martin Linthorst. Het bestuur heeft dit commentaar grotendeels overgenomen en naar de minister gestuurd. Aangezien de reactie nogal uitgebreid is, volstaan we op deze plaats met een korte samenvatting:

De reactie is opgebouwd rond vier thema's die in het VON-beleid der laatste jaren centraal staan: onderwijs en maatschappij; leerplanontwikkeling vanuit de basis; longitudinaliteit; latitudinaliteit.

Ten aanzien van elk thema geeft ons commentaar aan, welke opvattingen in de *Contourennota* aansluiten bij de ideeën in de VON; daarna worden ten aanzien van elk thema een aantal kritische kanttekeningen geplaatst bij sommige ideeën uit de nota, bijvoorbeeld de tegenstrijdigheid tussen de doelen van het funderend onderwijs (basisonderwijs en middenschool) en de bovenschool: de *Contourennota* maakt een beetje de indruk dat in het funderend onderwijs het een en al emancipatie is wat de klok slaat, terwijl in de bovenschool competitie troef zal zijn.

Ook zet ons commentaar vraagtekens bij de verlenging van de leerplicht en staat het uitvoerig stil bij de spanning tussen de verantwoordelijkheid van overheid en parlement enerzijds en die van het onderwijsveld anderzijds (en de rol daarbij van instanties als SLO en CITO). Vraagtekens zet ons commentaar ook bij het verschijnensel niveaugroep, zeker als het gaat om

moedertaalonderwijs, en bij zaken als 'algemeen minimumprogramma' en 'minimum eindniveau', zeker als zo'n programma of eindniveau ontleend worden aan het vervolgonderwijs.

Ten aanzien van latitudinaliteit tenslotte geeft ons commentaar een aantal wenselijkheden aan met betrekking tot de opleiding van onderwijsgeevenden en met betrekking tot de leerplanontwikkeling. We gaan er daarbij vanuit, dat het taalgebruik van alle onderwijsgeevenden en leerboeken geschikt dient te zijn voor wie het bestemd is; dat het onderwijs van alle onderwijsgeevenden die de moedertaal als voertaal gebruiken, bewust gericht moet zijn op moedertaaldoelen; en dat de communicatieve vaardigheden van het taalonderwijs pas voldoende aan bod kan komen als het moedertaalonderwijs gekoppeld wordt aan andere vakken of aan problemen uit de sociale werkelijkheid, bijvoorbeeld in de vorm van projectonderwijs.

Wie geïnteresseerd is in de volledige versie van onze reactie kan die aanvragen bij het bureau van de VON, **Spoorlaan 38, Bilthoven**.

Commissie Modernisering Moedertaalonderwijs

Het is al weer enige tijd geleden dat u in *Moer* iets over de CMM heeft kunnen lezen. In *Moer* 1976: 5 beschreef Koos Hennephof in het kort de stand van zaken in de diverse subcommissies en in de CMM als geheel. In datzelfde *Moer*-nummer kon u een kritische bespreking lezen van twee op handen zijnde nota's: die van de subcommissie 'eindexamen Nederlands avo' en die van de subcommissie 'fricties schooltaal milieutaal'. Kort na het verschijnen van dat *Moer*-nummer heb ik Koos' plaats als VON-vertegenwoordiger in de CMM overgenomen. Een van mijn eerste activiteiten was het deelnemen aan de evaluatieconferentie in september. Een geschikte start; ik raakte snel ingewerkt.

De laatste tijd zijn er door diverse subcommissies produkten geleverd.

* De subcommissie longitudinaal literatuuronderwijs heeft een discussienota 'Bezig zijn met literatuur voor kinderen' gemaakt. Deze nota zal eind februari onder onderwijsgeevenden bij het kleuter- en basisonderwijs en hun opleiders verspreid worden. Op de voorjaarsledenvergadering van de VON kan wellicht een groepje samengesteld worden dat een reactie op deze nota voorbereidt.

* De subcommissie eindexamen heeft

na de kritiek die zij in het najaar ontving, haar nota ingrijpend verbeterd. De nota is inmiddels door de CMM als advies opgesteld naar de staatssecretaris (deze had een dergelijk advies gevraagd). Als de staatssecretaris daarmee instemt, wordt de nota via publikatie bespreekbaar gemaakt.

Ik vind de nota goed, omdat daarin beslissingen goed beargumenteerd worden en omdat ik het met de meeste argumenten en uitgangspunten van harte eens ben, bijvoorbeeld: het eindexamen zou eigenlijk een gevolg van samen met het onderwijsveld ondernomen leerplanontwikkeling moeten zijn, of: het belangrijkste criterium waaraan het eindexamen getoetst moet worden, is 'maximale inhoudelijke relevantie'. De nota bevat — ten gevolge van het eerstgenoemde argument — geen revolutionaire voorstellen. Wat de CMM betreft blijft er de komende jaren een selectief eindexamen Nederlands, bestaande uit een centraal schriftelijk deel en een schoolonderzoek, welke ieder ongeveer dezelfde onderdelen bevatten als nu het geval is. Voornaamste verschillen met de huidige situatie: voorlezen vervalt; het traditionele opstel wordt vervangen door een schrijfpodracht gericht schrijven of een schrijfpodracht naar aanleiding van gepresenteerde informatie; de samenvatting wordt afgeschaft en vervangen door een tekstverklaring waarbij ook aandacht wordt besteed aan kritische, evaluatieve en concretiserende leesvaardigheden.

* De subcommissie schooltaal milieutaal heeft zich minder laten beïnvloeden door de kritiek die zij, onder meer van VON-zijde, ontving. Zij wil haar energie liever steken in het zo snel mogelijk op gang zetten van leerplanontwikkeling die inspeelt op fricties tussen schooltaal en milieutaal dan in het fundamenteel verbeteren van haar nota.

Over de andere subcommissies vertel ik meer na de CMM-planningsconferentie in maart. In maart zullen overigens geen verstrekkende plannen op gang gezet worden. De CMM zal op zeer korte termijn in de SLO (Stichting voor Leerplan-Ontwikkeling) worden ingepast. Vanaf dan is zij veel minder vrij om te beslissen welke onderwerpen zij gaat aanpakken. In een volgende VON-info zal ik meer over deze inpassing vertellen.

Truus van den Heuvel, Wilhelminalaan 40, De Bilt.